

CURIOSITEITEN VAN ALLERLEI AARD. N°. 10.

FLATERS
IN EN OVER BOEKEN.

AMSTERDAM,
DE FIRMA R. C. MEIJER,
(Kalverstraat E 246.)

1874.

FLATERS IN EN OVER BOEKEN.

De Curiositeiten van allerlei aard verschijnen maandelijks, in afleveringen van 48 blz. ieder, afzonderlijk à 30 cent, of per jaargang à f 3.— verkrijgbaar.

De inhoud der afleveringen is gemengd, doch is zo geschikt, dat iedere rubriek een eigen doorlopende paginatuur heeft, en eveneens een of meer deeltjes van 48 blz. ieder, à 30 cent, vormt.

De onderstaande rubrieken zijn verkrijgbaar of zullen spoedig het licht zien:

N ^o .	1.	Canards	<i>ter perse.</i>
»	2.	Zonderlinge Advertentiën	»
»	3—4.	Curieuse Documenten.	»
»	5.	Drukfouten.	»
»	6—7.	Koopjesgevers.	»
»	8—9.	Anecdoten.	»
»	10.	Flaters in en over boeken.	
»	11.	Zonderlinge Testamenten.	
»	12—13.	Het Toneel.	<i>ter perse.</i>
»	14.	Van den Kansel.	»
»	15.	Geestige Gezegden.	»
»	16—17.	Vreemde eigenschappen van Menschen	»
»	18—19.	Letterkundige Kunststukjes.	»
»	20.	In de Gerechtzaal	»
»	21.	Hoge Ouderdom.	»
»	22—23.	In de Schouwburgzaal.	»

CURIOSITEITEN VAN ALLERLEI AARD. N°. 10.

FLATERS

I N E N O V E R B O E K E N .

~~~~~

A M S T E R D A M
DE FIRMA R. C. MEIJER
(Kalverstraat E 246.)
1874.

De knecht van Eugene Sue, die overigens zijn meester onberispelijk vond, beklagde zich eens dat deze zo veel mooi wit papier dag aan dag met inkt zat te bezoe- delen. Wanneer men nagaat hoe veel menschen dat zelfde gebrek hebben, dan zal men zich niet verwonderen, dat er, te midden van de vele wetenswaardige zaken, zo veel dwaasheden aan het papier worden toevertrouwd en zo veel flaters door den druk worden aan het licht gebracht.

Die flaters hebben meestal hun ontstaan te danken aan de onkunde of de onachtzaamheid van schrijvers en vertalers, maar ook veeltijds aan de waanwijsheid van hen, die zich geroepen achten, om, ten dienste van de ongeletterde menigte, boeken te schrijven over boeken.

Men zou een aanzienlijke boekerij kunnen vormen van de werken alleen die geschreven zijn over de meester- stukken van Dante Alighieri, Shakespeare en Goethe. Legt

men nu de uiteenlopende gevoelens van de verschillende commentatoren, over eenige als duister beschouwde zinsneden dier schrijvers, naast elkander, dan moet men tot de overtuiging komen, dat slechts één verklaring de juiste kan zijn en dat al de andere flaters moeten wezen.

Veelvuldig zijn de klachten, die daarom ten allen tijde geuit zijn tegen de zucht om de diepstdoordachte lettervruchten van meestal ondoordachte commentaren te voorzien.

Ook Multatuli heeft klaarblijkelijk de waanwijsheid van een menigte commentatoren op het oog gehad, toen hij schreef, in N°. 394 van zijn *Ideën*:

»De gedachte is in mij opgekomen, wat al verkeerde meningen er zouden worden te voorschijn gebragt, over wat er voorviel na 't zoo-even verhaalde, wanneer ik hier op eenmaal m'n boek sloot, en hoevele duizende gissingen 't menschdom eeuwenlang zouden bezig houden, als ik verhinderd werd voorttegaan door orgeldraaiers, of... door wat anders''

en op die woorden deed volgen negen berichten, die in de dagbladen van de 50^e eeuw zouden kunnen voorkomen, als hij verhinderd werd de geschiedenis van Wouter Pieterse te vervolgen.

Maar niet tot de 50^e eeuw zal men behoeven te wachten om flaters, en daaronder zeer kluchtige, te vinden in commentaren op Multatuli's werken, want het lijdt geen twijfel dat nu reeds commentaren gereed liggen, om het licht te zien zodra Multatuli zelf niet meer daar zal zijn, om de waanwijsheid der knutselaars te

geeselen met de geesels van zijn allesdoordringend vernuft, en evenmin lijdt het twijfel dat alsdan een schat van onverwerkte geleerdheid ontoepasselijk zal worden ten beste gegeven, bij het wroeten in zijn eenvoudigste gezegden.

Geen schrijver, Alighieri, Shakespeare en Goethe misschien niet eens uitgezonderd, is ooit zo zeer het slachtoffer geweest van verduisterende verklaarders, als Multatuli het eenmaal zal worden. Om zijn schriften te begrijpen moet men zijn persoon en zijn omstandigheden van nabij kennen, moet men weten welke indrukken van buiten op de ontwikkeling van zijn denkbeelden hebben invloed uitgeoefend, moet men kunnen volgen den gedachtengang die hem bewoog het eene idee achter het andere neder te schrijven, — waarop hij zinspeelde, toen hij zeide in N°. 92 van zijn *Ideën*.

»misschien leert ge daaruit verstaan

»Wat ik niet schreef op 't wit, tussen enne.... en enne plus één.»

met andere woorden: wat ik dacht tusschen een N^o. en een daaropvolgend N^o. der *Ideën*.

Aan een tal van redenen nu is het toeteschrijven, dat zelfs onder zijn tijdgenoten er slechts zeer weinigen zijn, die de gegevens bezitten om te begrijpen wat Multatuli schreef, en die onpartijdig genoeg zijn om in het openbaar een eerlijk oordeel daarover uit te brengen, en de nakomelingen, die misschien onpartijdig willen zijn, zullen niet juist kunnen oordeelen, omdat hun die gegevens ten eenenmale zullen ontbreken.

Te bejammeren is het daarom dat b. v. de sleutel op

de Minnebrieven, — het meest duistere onder al de geschriften van Multatuli, — in weerwil van zijn stellige belofte, nog altijd niet door hem in het licht gegeven is. Een menigte flaters van toekomstige onbevoegde commentatoren, zouden door zulk een verklaring van zijn eigen hand voorkomen kunnen worden.

Een paar voorbeelden mogen dienen als bewijsgrond voor de waarheid van mijn bewering: Ziet hier het eerste:

»O, Fancy'', zo leest men op bladz. 46 van den eersten druk der Minnebrieven, »men timmert en metselt om »mij heên. Het huis dat ik bewoon, wordt verbreed, en »hoe breeder het wordt, hoe benaauwder ze 't mij maken. »Men klopt en schaaft en bikt en zaagt mij 't hoofd in »twee,... dat is onaangenaam. Die Silvio Pellico kon »spreken van geluk. Ik ga de deur uit om rust te zoeken op de woelige straat."

Die woorden worden over het algemeen beschouwd als een diepen onverklaarbaren zin te hebben, — wie weet welk een uitlegging er eenmaal aan zal gegeven worden, — en toch zijn ze duidelijk als... alles wat waar is, want toen Multatuli ze schreef, woonde hij in het »Poolsche Koffijhuis'' in de Kalverstraat te Amsterdam, en werd er in dat huis onophoudelijk door ambachtslieden gewerkt, omdat het inderdaad, door aanhechting van het huis daarnaast, verbreed werd. En nu het andere.

Op verschillende plaatsen van de Minnebrieven wordt gesproken over Fancy. Nu eens wordt Fancy voorgesteld in zuiver idealistischen zin.

Dan weder wordt gezegd (blz. 4) dat: »zij ligt in een koffer te Laeken,... ik kan haar niet laten komen,... dan wordt ze betast door de douanen, — dat wil ik niet, — ... want ge begrijpt dat ze schuw is. En halen kan ik haar ook niet, omdat ik geen geld heb voor de reis.»

Of wel, b. v. onmiddellijk na de zo even aangehaalde woorden, wordt gezegd: »Maar hier woont ze op de Leliegracht, geloof ik ...», — blz. 21. »Ik neem les in de vormleer en vaderlandsche geschiedenis», enz. — bladz. 22 »In haast, want wij zijn aan de wasch», enz. — bladz. 53 »Tine vraagt mij of ik dikwijls met u wandel, vooral nu 't lente is?» enz. — blz. 57 »Wij zijn weêr verhuisd.... Mijne moeder is dood, en mijn vader hertrouwde. — bladz. 59 »Mijn vader heeft aan mijne stiefmoeder vier kinderen ten huwelijk gebragt.. Wij, mijne zusters en mijn broertje hadden ook aanspraak op wat hulp», en een menigte andere uitdrukkingen van dien aard.

Onzin, zeggen de meesten, die zich geen moeite geven om te begrijpen. Welk een diepzinnige alegorie, denken de weinigen, die zich inspannen om den zin te vatten van de bloemrijke taal die zij ontbloemen willen, — en als men het weet, is het alweder zo eenvoudig en zo duidelijk.

Zij die in het bezit zijn van den eersten druk van de Minnebrieven, lezen eens wat op de achterbladzijde van den omslag staat gedrukt; voor hen die een van de volgende drukken bezitten, doe ik de woorden volgen, die ik bedoel.

»Verder zal verschijnen: Fancy, een zederoman door Multatuli.»

Welnu, het handschrift van het eerste deel van dien roman Fancy — de geschiedenis namelijk van Wouter Pieterse — lag toen in een koffer te Laken, ten huize van Tine. Maar, behalve op zijn fantasie en op zijn roman, doelt Multatuli in de Minnebrieven nog op een derde Fancy, namelijk een van zijn nichtjes, een zeer ontwikkeld jong meisje, dat dikwijls met oom ging wandelen en door haar geestig gesnap, als een verlichamelijkte fantasie den dichter inspireerde.

Ziet, als de H.H. commentatoren zulke eenvoudige zaken wisten, dan zouden zij, onder de mom van wetenschap en kennis, ons niet zo dikwijls flaters geven voor waarheid.

Dan zou het volgende geslacht niet bedreigd worden met bespottelijke aantekeningen op de werken van Multatuli.

Dan zouden Alighieri, Shakespeare en Goethe, wanneer zij uit hun graven konden wederkeeren op de aarde, niet met verbazing kennis nemen van de schoonheden, die door anderen in hun werken werden gelegd, of van de dwaze ophelderingen die hun eenvoudigste gezegden tot orakelspreuken hebben verduisterd.

---

d'Israëli beweert dat eerst zeer langen tijd na het verschijnen van de »*Reizen van Gulliver*» een gedeelte

van het engelsche publiek zijn overtuiging van de echtheid dier reizen opgaf.

Ook de bekende »Onderaardsche reis van Klaas Klim», in den 18^e eeuw door den noorweegschen letterkundige, Holberg, in druk gegeven, werd door een duitsch schrijver zo zeker als echt aangemerkt, dat deze het werk aanhaalt, als bewijsgrond voor zijn geologische stelsels.

Budeus hield zich zo volkomen overtuigd, dat het *Utopia* van Thomas Morus werkelijk bestond, dat hij voorstelde zendelingen daarheen te zenden.

Toen Boileau zijn vertaling van Longinus in het licht gaf, ontving hij de gelukwenschen van een der heeren van het hof, met zijn verhandeling over het »*bijtend sublimaat*.» De goede man verkeerde in de meening, dat de dichter een ervaren scheikundige was.

Toen Dumarsais zijn »*Tropes*» (overdrachtelijke uitdrukkingen) in het licht gaf, werden hem over zijn arbeid uitbundige loftuitingen toegezwaaid door iemand, die zijn boek hield voor de geschiedenis van een amerikaanschen volksstam.

Marc Antoine Muret, in 1526 geboren en in 1585 overleden, had, door het veelvuldige lezen van de werken der schrijvers uit de eeuw van Augustus, de latijnsche taal zich zo zeer eigen gemaakt en dermate zijn stijl gekuischt, dat hij den beroemden Scaliger eenige zijner eigene latijnsche versen deed erkennen als geschreven door Trabea, een oud Romeinsche dichter. In de eerste uitgaaf van zijn commentaar op de *re restica* van Varrus maakt Scaliger van deze versen melding, als afkomstig uit den tijd waaraan Muret ze toeschreef, en Ferrarius, een geleerde jesuit haalde ze mede aan als van Trabea afkomstig.

De belgische dichter Charles Potvin schreef op zijn achttiende jaar een gedicht, waaraan hij den titel gaf van *Béranger à Manuel*. Dit gedicht werd door verschillende fransche letterkundigen besproken, als afkomstig van *Béranger* zelf, en den groten chansonnier tot eer verstrekkende. Zij zagen vreemd op toen *Béranger* verklaarde dat hij het niet had vervaardigd, en toen zij te weten kwamen dat het afkomstig was van, — een belg, dat wil zeggen van iemand, geboren in een land dat, naar het oordeel dier heeren, geen goed letterkundige en vooral geen goed dichter kan voortbrengen.

Een eenvoudige kloosterbroeder, die een kerkelijke geschiedenis zamenstelde, rangschikte den italiaanschen dichter Guarini onder de geestelijke schrijvers. De titel van diens beroemd verliefd herdersongedicht »El Pastor fido» had hem in de war gebracht.

Bayle waagt de vooronderstelling dat Marcellus Palingenius, die een gedicht schreef, dat den titel voerde van de *Zodiac*, — omdat ieder der twaalf boeken, waaruit het gedicht bestaat, den naam draagt van een der teekenen van den dierenriem, — aan deze indeeling zijn titel ontleende van *Poeta Stellatus*. Bayle vergiste zich hierin; hij liet zich te ver medeslepen door de scherpzinnigheid van zijn kritischen geest, daar het hem onbekend was, dat de dichter te Stellada, een stad op het grondgebied van Ferrara, geboren was en daaraan zijn toenaam ontleend had.

De redakteur van het verslag over de departementale archieven, in 1865 aan Napoleon aangeboden, vermeldt in het artikel, gewijd aan den inventaris van de archieven van Lyon, een stuk, betrekking hebbende op den »boekbinder Grôlier.» Deze Grôlier was in waarheid tesorier van Frankrijk en een van de grootste boekenliefhebbers van zijn tijd.

De prachtige banden, die zijn naam dragen, worden

aldus aangeduid, niet omdat hij ze zou gebonden hebben; maar omdat ze uit zijn bibliotheek afkomstig en onder zijn persoonlijk toezicht bewerkt zijn.

Toen Gail den bibliographischen index achter zijn uitgaaf van de gedichten van Anacreon zamenstelde, stuitte hij, bij het overschrijven van de titels van eenige boeken, die hij in een catalogus vermeld vond, op de verkorting *e. bro.* (*exemplaire broché*, ingenaaid exemplaar.) Hij nam deze verkorting voor den naam van een stad, en vermeldde, dat de uitgaaf gedrukt was te Ebro.

Deze en meerdere soortgelijke onnaauwkeurigheden waren de oorzaken dat den beklagenswaardigen hellenist door de duitsche geleerden de bijnaam werd gegeven van *Socors*, die later door een spotvogel in het fransch werd omgezet in *sot corps*.

In den *Dictionnaire portatif des théâtres* komt, volgens Fréron, een toneelstuk voor, waaraan de zamensteller den naam heeft gegeven van »*Le Fourbe parachevé*.” Het bedoelde stuk werd den 14^{den} februari 1693 voor de eerste maal ten toneele gevoerd, en staat in het register van den schouwburg vermeld onder den titel van »*le Fourbe*”, terwijl daarbij is aangeteekend, dat dit stuk zo ongunstig werd ontvangen door het parterre, dat het niet kon worden afgespeeld, en in de plaats daarvan »*le Médecin malgré lui*” moest worden opgevoerd. De

akteur, die belast was met het houden van de registers, schreef eenvoudig op zijn dagboek der opgevoerde stukken: »le Fourbe, *pas achevé*» (niet afgespeeld). Ten gevolge van een achteloos afschrijven, of van een drukfout, kwam door deze toevoeging in »*l'Histoire du Théâtre français*» te staan »*Le Fourbe parachevé*», en deze bedorven titel werd, zoowel door den ridder de Mouhi, als door den zamensteller van den Dictionnaire portatif des Théâtres overgenomen.

In een boekenlijst, door een fransch schrijver onlangs (d. w. z. in den tijd van d'Israëli) zamengesteld, en die werken over de natuurlijke geschiedenis zou bevatten, is ook opgenomen de welbekende »Verhandeling over iersche *bullen*,» door de Edgeworths.

De Heer Seinguerlet schrijft, in Juni 1866, in den *Temps*:

Te Munchen verschijnt, onder hoofdredaktie van den Heer von Sybel en met medewerking van al de voornamste geschiedschrijvers van Duitschland, een zeer gunstig aangeschreven geschiedkundig tijdschrift, onder den titel van *Die historische Zeitschrift*. Ieder nummer bevat een lijst van geschiedkundige werken, naar de verschillende landen gerangschikt. In het voorlaatste nummer nu, heb ik tot mijn verbazing gelezen, onder de rubriek »Bohemen»: »*Les Scènes de la Vie de Bo-*

hême”, door Henri Murger. Zo is dan de zanger van Mimi tot een ernstig geschiedschrijver gemaakt! Dat is inderdaad, zo als Régnier zeide :

»Apprendre en voyageant des secrets surprenants.”

Deze fout schijnt gedachteloos te zijn overgenomen uit de *Bibliotheca historica*, die te Göttingen verschijnt, onder hoofdredactie van Dr. Muldener, en waarin ze reeds vóór 11 februari 1865 moet voorgekomen zijn onder de boeken, die betrekking hebben op Oostenrijk. In hetzelfde tijdschrift moet, onder de levensbeschrijvingen, gerangschikt staan de roman van Montepin: *les Mémoires d'un Garde du Corps*.

Een bibliothekaris plaatste, volgens *la petite Revue*, de Indiana van G. Sand onder de *Ana's*.

Den 8 October 1866 verscheen te Parijs een katalogus, waarin onder anderen voorkomt :

A. M. RAUCHEN. En fumant. (Hiermede werd bedoeld A. KARR, Am rauchen, en fumant.)

A. KARR. Einerley. Een van de goede romans van dezen schrijver. (Dit boek is een verzameling van stukken van verschillenden aard).

Ongeveer gelijktijdig kon men lezen in *la Revue du dix-neuvième Siècle*:

»De beroemdste paradox van L. Gozlan is *Aristide Froissard*; dit boek zal denkelijk aan Murger het plan hebben aan de hand gedaan van zijn *Scènes de la Vie de Bohême*.”

Maar de *Scènes de la Vie de Bohême* vormen een soort biographie van H. Murger en zagen N.B. vier à vijf jaar vroeger het licht dan de *Aristide Froissard* van L. Gozlan.

Op het titelblad van de fransche vertaling van Amadis komen de spaansche woorden *Acuerdo, Olvido* (Herdenking, Vergetelheid) voor; zij vormen het motto van den vertaler en werden niettemin door de verkorter van Gesners' Bibliotheca overgenomen als de naam van den schrijver.

Een menigte denkbeeldige personen hebben aan vertalers hun ontstaan te danken. Zo heeft du Pinet, een der vertalers van de werken van Plinius, twee soorten van marmer, *lapis numidicus* en *sinandicus* voorgesteld als twee romcinsche patriciërs.

Coeffeteau maakt, in zijn vertaling van Florus, van de stad Corfinium een kapitein Corfinius.

De geleerde theoloog en jesuit Vasquez maakt het edikt van keizer Constans, ten voordeele van de monothéliten, en dat bekend is onder den naam van *Typus Constantis*, tot een ketter, die een leerling was van Paulus Monothélitus, den patriarch van Constantinopel.

Richard Simon stelt in den aanhef van zijn »*Kritische geschiedenis van het Oude Testament*,» *Sania* en *Fratela*, twee officieren der Gothen, voor als twee duitsche dames.

D'Aquin, eerste geneesheer des konings, in de zeventiende eeuw, duidt in zijn verhandeling over de kina, *Mantissa*, den titel van het aanhangsel achter de *Geschiedenis der planten* van J. Jonston, aan als den naam van een schrijver, wiens werken hij nooit had kunnen machtig worden.

De geleerde duitsche bibliograaf Jugler zegt, in zijn *Bibliotheca historiae litterariae*: »In *Lironii Singularités historiques..*, legitur observatio, auctore LE BERCEAU de

l'Imprimerie." Deze BERCEAU (bakermat [der Boekdrukkunst]) komt tevens voor in de toegevoegde lijst van schrijvers.

Een italiaan, Ferdinand Fabiani, haalt in een werk, dat hij geschreven had ter eere van zijn landgenoot Cimpiani, een fransche geschiedenis van reizen in Italië aan, en neemt de woorden: *Enrichi de deux listes* (met twee lijsten verrijkt), die onder aan den titel voorkomen, als den naam van den schrijver van laatgenoemd werk; ja hij maakt zelfs de opmerking, dat de heer *Enrichi de deux listes* niet nagelaten heeft den heer Cimpiani al het recht te doen wedervaren, waarop hij aanspraak maken mocht.

De kardinaal Baronius maakt, in zijn martelaarsboek, melding van een heiligen *Xinoris*, die te Antiochië gemarteld werd, en over welken heilige, volgens hem, St. Chrisostomus en St. Hieronimus zich zeer gunstig zouden hebben uitgelaten. Maar deze beide schrijvers hebben, bij het gebruik maken van het woord *xinoris* (paar, koppel), slechts willen spreken, de een over twee martelaars, Juventinus en Maximus, de andere over de moeder en de grootmoeder van de heilige Démétriade.

In het brevier van Amiëns kwam jaren achteen, en

komt misschien nog heden, een soortgelijke vergissing voor. Daar wordt namelijk gesproken over zekeren Auxilius, bisschop van Angers, die als een groten heilige werd vereerd; doch wiens denkbeeldig bestaan voortspruit uit de verkeerde lezing van *auxilio præsulis* in plaats van *auxilio præsulis*.

Dit doet denken aan *Villico*, bisschop van Chartres, voortgekomen uit een verbastering van het bijwoord *illico*.

Ook de heilige *Veronica* is niet anders dan de verlichamelijking van de woorden *veron eicon*, het ware afbeeldsel, gelijk de afdruk genoemd werd, die, volgens de legende, achterbleef op den doek waarmede de kruisdragende Jezus, van vermoeidheid uitgeput, zich het gelaat afveegde.

Volgens het gevoelen van vader Sirmond heeft de legende van de elfduizend maagden aan een schrijffout haar ontstaan te danken. In den latijnschen tekst staat Ursula et Undecimilla. V. M., dat wil zeggen dat de maagden Ursula en Undecimilla den marteldood zijn gestorven. De naam Undecimilla moet, bij vergissing, door den vertaler genomen zijn in den zin van Undecimmillia en vertaald als: elfduizend.

Volgens den advokaat Bretonnier, (in 1722 overleden), zou het oudste lid van het parlement van Toulouse, wiens geschriften in druk zijn verseheneu, den naam hebben gedragen van *Capella Tolosana*. Ongelukkigerwijze wordt hier een rechtbank, de *Kapel van Toulouse*, tot een mensch gemaakt.

Toen Dr. Samuel Johnson zijn beroemd woordenboek der engelsche taal bewerkte, verzocht hij den lezers van het *Gentlemen-Magazine* hem zo mogelijk de afleiding te doen kennen van het woord »*Curmudgeon*». Het antwoord deed zich niet lang wachten en de docter nam aldus in zijn werk de mededeeling op, die hij had ontvangen: *Curmudgeon* z. verbastering van *Coeur méchant*, — een onbekende correspondent. In een ander engelsch woordenboek werd deze zinsnede volgenderwijs overgenomen: *Curmudgeon*, zamengesteld uit de fransche woorden *coeur* (onbekend) en *méchant* (correspondent).

De geschiedenis der Fuggers, (*Fuggerorum imagines*) een familie van rijke kooplieden te Augsburg, is door eenige bibliograven aangezien als een werk over de varen.

De noten bij Rabelais, door Jamet, die hen schertsender wijs zijn *pieds de mouches* noemde, komen in

de *France littéraire* voor als een werk, onder den titel van: »*Les Pieds de Mouche, ou les Noces de Rabelais.*»

La Sauce au verjus, een schotschrift door Lisola gericht tegen den Heer *de Verjus*, ambassadeur van Frankrijk, is in den Catalogus van de bibliotheek van Filheul opgenomen onder de keukenboeken.

Guérard verzekert de *Opera Ciceronis* gerangschikt te hebben gezien onder de *Opera's*

G. Brunet zegt in zijn »*Dictionnaire de Bibliologie*», dat hij een catalogus heeft gezien, waarin onder de werken van geleerde genootschappen werden gerangschikt: »*de gedenkschriften van de Akademie van Troyes*» door Grosley, die niets anders zijn dan een verzameling van vrolijke stukken.

De *Gelotoscopia* (verhandeling over het lachen) van Gregorio, werd door een bibliograaf gerangschikt onder de boeken over de Sterrekunde.

Het *Theatrum mundi*, van Gallucci, is een verhandeling over de Sterrekunde, en toch werd dit boek door

Lenglet-Dufresnoy, die het natuurlijk nooit in handen had gehad, op den titel af besproken. Hij zeide er o. a. van: »middelmatig wat betreft de feiten uit de algemeene geschiedenis, en beter waar het gebeurtenissen geldt die bepaaldelijk in Europa te huis behoren.»

Dezelfde Lenglet-Dufresnoy heeft, in zijn supplement tot de methode om de geschiedenis te bestuderen, een werk van J. Betussi, van Bassano (1573, in 8°) over Cataio, een oud riddergoed, dat laatstelijk tot de bezittingen van den hertog van Modena behoorde, aangehaald als een boek over Catai of China.

De *Maris historiarum* (zee der geschiedenissen) van J. Columnu of Colonna (1250) werd, volgens Bayle, door verscheiden schrijvers aangehaald onder den titel van *Matris historiarum* (moeder der geschiedenissen) en in fransche werken als *Mère des histoires*.

In 1510 verscheen een gedicht van Pierre Gringoire, onder den titel van »*la Chasse du Cerf des Cerfs*, dat betrekking had op de toenmalige twisten tusschen den Koning van Frankrijk en den Paus. De titel van het gedicht zinspeelde natuurlijk op den titel van *Servus Servorum* van den paus; doch een parijsche boekver-

koper rangschikte het niettemin, in 1841, onder de boeken handelende over de jacht.

Het werk van J. Linck, *de Stellis marinis* (over de zeesterren) dat in 1733 het licht zag, is in den catalogus van Falconnet opgenomen onder de boeken over sterrekunde.

Het boek van den engelschen rechtsgeleerde Fr. de Roye (in 1686 overleden) *De Missis dominicis, eorum officio et potestate*, werd herhaalde malen aangezien voor een verhandeling over *de Zondags missen*.

In 1510 gaf J. Lemaire een boekje in 16°. in het licht, een gedicht, waarvan de titel luidt als volgt: *Triomphe de l' amant vert, compris en deux épîtres fort joyeuses, envoyées à Madame Marguerite Auguste* (Margaretha van Oostenrijk, dochter van Keizer Maximiliaan). Dit boekje wordt door den abt Goujet, in de »Bibliothèque française, deel X, bl. 83, volgenderwijs besproken: »Ik begrijp niet waarom de schrijver den bijnaam aangenomen heeft van den *groenen minnaar*, tenzij men de reden zoeker in de groene kleeding, die hij, volgens zijn eigen verklaring in het gedicht, droeg, en waarvan hij een uitvoerige beschrijving geeft, terwijl de princes van Oostenrijk, zijn dame, aan

de zwarte kleur gewijd scheen te zijn, die dan ook eigenaardiger is dan eenige andere, met betrekking tot de noodlottige gebeurtenissen die haar leven gekenmerkt hebben. De eerste brief beantwoordt volkomen aan den titel van minnaar, dien de schrijver zich daarin geeft; hij ademt niet als hartstocht, en Lemaire schroomt niet zich daarin te beroemen, dat hij op een zeer vrouwelijken voet met de prinses heeft geleefd. Wat mij verwondert is, dat hij niet alleen de vrijheid heeft genomen zich schriftelijk tot haar zelf te wenden, maar dat hij zich daarenboven nog diets gemaakt heeft, dat hij haar genoeg zou doen door zijn brief in druk te geven en op deze wijs zijn geschrijf wereldkundig te maken. Hij zegt van zich zelf, dat hij in Boven-Ethiopie is geboren, maar het is gemakkelijk te zien dat dit een verzinsel is."

Wanneer de abt Goujet een weinig meer scherpzinnigheid hadde bezeten, dan zou hij zich wel gewacht hebben deze dwaze opmerkingen neder te schrijven, en in druk te geven; want dan zou hij, even als ieder lezer met een gewone dozis gezond verstand, begrepen hebben dat de *groene minnaar*, die de hoofdpersoon is van het gedicht, niet is de dichter zelf, maar — een papegaai.

Argellati (Bologna 1685—1755) zegt, van de *Satiren van Giovenale de Summaripa*, die gedrukt werden *appressa Fluvio Silese* (d. w. z. in de nabijheid van de

rivier Sile, te Treviso) dat dit werk gedrukt werd op de persen van *Fluvio Silese*.

Judex, de schrijver van »*De Typographia inventione*,» dat in 1566 het licht zag, verhaalt in allen ernst dat de *Aldussen* zich bediend hebben van zilveren drukletters voor hun uitgaaf van de werken van Cicero, en dat daaraan de schoonheid van hun drukken moet worden toegeschreven.

Lady Morgan maakt melding van een uitgaaf van de gedichten van Petrarca, die vijftien jaren na den dood van den dichter zou zijn gedrukt; Petrarca is overleden in 1374, de bovenbedoelde druk zou dus verschenen zijn meer dan een veertigtal jaren voor de uitvinding van de boekdrukkunst.

Lebrun de Charmettes, die een werk over Jeanne d'Arc, in vier octavo deelen, in het licht gaf, beweerde dat Gerson in 1429 een geschrift deed *drukken*, waarin hij de verdediging van de Maagd van Orleans op zich nam.

Lord Bolingbroke verbeeldde zich dat in de beroemde verzen, beginnende met:

Exudent alii, enz.

Virgilius aan de romeinen den lof toezwaaide, dat zij

de grieken hadden overtroffen in de kunst van geschiedschrijven, en daarmede doelde hij op Sallustius, Titus Livius en Tacitus; doch de geleerde Lord vergiste zich, want Virgilius overleed vóór dat Livius zijn geschiedboeken in het licht gaf, en vóór dat Tacitus was geboren.

Niet alle flaters in boeken hebben hun ontstaan te danken aan achteloosheid; eenigen zijn moedwillig gemaakt, om de ijdelheid van derden te streelen. Zo kent Pallavicino, in zijn Geschiedenis van het Concilie van Trente, aan den Heer Lansac, den ambassadeur van Karel IX bij dat Concilie, om dezen eer te bewijzen, de ridderorde van den Heiligen Geest toe, ofschoon deze orde eenige jaren later eerst, door Hendrik III werd gesticht. Een ander voorbeeld van dien aard is dat van Surita, die in zijn *Annales de la Corona de Aragon*, in de veldslagen die hij beschrijft, verscheiden personen doet tegenwoordig zijn, hoezeer ten onrechte, alleen om eenige aanzienlijke familiën te believen, die voor zich een eer namen uit zulk een voorstelling.

De beroemde engelsche dichter Gower vermeldt in zijn *Confessio amantis*, in 1483 door Caxton gedrukt, *Ménander* als een der eerste geschiedschrijvers (*one of the first enditours of the olde Chronike*) en rangschikt hem naast Esdras, Solinus, Josephus, Claudius Sulpicius, Termegis, Pandulfus, Frigidillus en Ephiloquorus. Herodotus is, volgens hem, de eerste vervaardiger van een

tientallig stelsel, Ulyssus een klerk die van Cicero les had gekregen in de rethorica, van Zoroaster in de sterrewichelarij, van Ptolomeus in de sterrekunde, van Plato in de wijsbegeerte, van Daniël in de waarzeggerij, van Hippocrates in de geneeskunde. Van het latijn sprekende, zegt hij dat die taal werd uitgevonden door de *Carmenæ* of etrusische profetessen, geordend door de spraakkundigen Aristarchus, Didymus en Donatus, met de bloemen der welsprekendheid en der rhetorica versierd door Cicero, door de vertalingen uit het chaldeeuwsch, arabisch en grieksch en voornamenlijk door de vertaling van St. Hieronimus verrijkt, en eindelijk door Ovidius, den minnedichter, tot volmaaktheid gebracht. Deze laatste bemerking brengt hem tot zijn onderwerp, de liefde.

De Kardinaal de Richelieu schreef een *Catechismus of christelijk leerboek*, dat hij deed drukken. In dat boekje komt de uitdrukking voor: »Dit is alsof iemand den *Moor* van Terence wilde begrijpen, zonder commentaar.” De Kardinaal bedoelde hier Terentianus Maurus, en verwarde een ouden latijnschen taalgeleerde met een der personaadjes van de latijnsche comedie.

Pope zegt in een noot onder »Measure for Measure”, dat dit verhaal overgenomen is uit de Novellen van Cinthio. Dec. 8, Nov. 5 (d. w. z. Decade 8, Novelle 5.) De criticus Warburton plaatste in zijn uitgaaf van Shakespeare deze woorden voluit, als: *December 8, November 5.*

In een werkje van den Heer Lhote de Selancy, ex-deurwaarder van Karel X, dat in 1847 het licht zag onder den titel van: *Des charges de la Maison civile des Rois de France*, worden de volgende flaters in de geschiedkundige toneelstukken en romans van de firma Alex. Dumas (den vader) vermeld.

In de *Demoiselles de Saint-Cyr* maakt Dumas ten onrechte van een deurwaarder van de kamer des Konings van Spanje tevens den onderdanigen dienaar van den burggraaf de Saint-Hérem, een edelman die, volgens de firma, de onvereenigbare betrekkingen zou bekleed hebben van ceremoniemeester en intendant des menus plaisirs. De betrekking van *gobeletier du roi*, pleit alles behalve voor de gelukkige inspiratie van den uitvinder, aangezien een *gobeletier* niet anders is dan een beermaker, en het blazen van glas in Frankrijk wel is waar tot de amusemen ten der edellieden behoorde, zonder dat hun dit tot schande werd aangerekend, maar nooit tot een bediening aan het hof heeft aanleiding gegeven.

De roman »Les trojs Mousquetaires,» geeft blijk dat Dumas zich een volkomen onjuiste voorstelling maakte van de inrichting van het militaire huis des Konings. De *mousquetaires*, de *gendarmes de la garde* en de *cheval-légers* toch waren alle edellieden en officieren; zij hadden tot kapitein den Koning zelf, tot eersten luitenant (kapitein-luitenant) een luitenant-generaal, en tot tweede (of onder) luitenants hoofdofficieren, b. v. in 1708 den Heer d'Artagnan, luitenant-generaal, gou-

verneur van Exille, enz., en den graaf de Forbin-Janson, veldmaarschalk. De geheele voorstelling van het karakter van d'Artagnan, den vierden der drie musketiers, en alles wat nopens dezen hoofdofficier in den roman wordt verhaald is verre beneden diens waardigheid en stand.

La Mole, Coconas en andere edellieden spreken in *la Reine Margot* de Koningen en Koninginnen aan met de woorden: »Ja, Majesteit.” — »Neen, uw Majesteit,” tot zelfs: »O, mijn schone Majesteit,” terwijl het gebruik reeds in die tijden medebracht dat men zeide: »Ja Sire.” — »Neen, Mevrouw,” enz.

In de *Gedenkschriften van een Geneesheer* gewaagt de Heer Dumas van zwitsers te paard, die volgens hem een deel zouden uitmaken van de lijfwacht des Konings; dit is onjuist, want tot de lijfwacht der fransche koningen heeft nooit een zwitser te paard behoort.

Het 1050ste vers van »de Kikvorschen” door Aristophanes: »met een treurspel, geheel vervuld van den geest van Mars” werd door la Harpe verkeerd begrepen; hij meende dat Eschyles een treurspel had geschreven, onder den titel van: *De bevalling van Mars.*

Schoell beweert in zijn *Geschiedenis van de latijnsche letterkunde* dat Molière zijn *School voor de vaders* aan de *Adelphes* van Térence ontleend heeft. De bedoeling

was natuurlijk de *School voor de echtgenoten*; want de *School der vaders* is van Baron.

De engelsche zanger Kelly vaart hevig uit tegen Rousseau, omdat deze Parijs genoemd heeft »een stad vol geraas, rook en slijk, waar de vrouwen niet meer aan de eer en de mannen niet meer aan de deugd geloven.» Hij verdraait niet weinig deze woorden van Jean Jacques in den *Emile*, haalt ze aan als poesie en schrijft ze toe aan Jean Baptiste Rousseau.

Een bekend dagbladschrijver zeide, van het hart van Voltaire sprekende, dat aan de keizerlijke (thans nationale) bibliotheek was ten geschenke gegeven: »Dat hart, een vermaard *wervelbeen*.»

Op een andere plaats sprak dezelfde dagbladschrijver over de *sporen* (*éperons*) der centauren.

Een gastheer deed hij een glas Constanca wijn schenken »dat nog van den tijd van het Concilie dagteekende,» aldus het concilie naar de Kaap, of de kaapsche wijngaarden naar de omstreken van het meer van Constans overbrengende.

In September 1865 werden in den *Siècle* de woorden *Quos perdere vult Juppiter dementat* aan den psalmist

toegeschreven, alsof de joodsche koningen en hovelingen aanbidders van Jupiter waren geweest.

—o—

Gilbert Wagenfield geeft in zijn uitgaaf van de werken van Pope een opmerkelijk bewijs hoe weinig sommige commentatoren op de hoogte staan van den schrijver, wiens werken zij zich vermeten van *verduidelijkende* aantekeningen te voorzien. De bekende »Zang van een aanzienlijk persoon,» een stuk dat tot strekking heeft den hoogdravenden zangerigen nonsense van sommige dichters in een bespottelijk daglicht te stellen, wordt door hem in een ernstigen zin opgevat, en hij slooft zich af in een uitvoerig artikel, regel voor regel aan te tonen, hoe de denkbeelden van Pope in dit stuk, zonder eenig het minste verband onderling, neergeschreven zijn; waaruit hij de gevoltrekking maakt dat het geheel den dichter tot oneer verstrekt.

—o—

Toen onder de regeering van Napoleon III in Frankrijk de gallikaansche liturgie door de romeinsche werd vervangen, las men in den *Siècle*: »Men heeft de gallikaansche liturgie afgeschaft, en de romeinsche in de plaats gesteld: men heeft de franschen gedwongen te bidden in een taal die ze niet kennen.» De schrijver van deze ontboezeming verkeerde blijkbaar in de meening dat de gallikaansche liturgie fransche tekst had.

—o—

Louis Jourdan zeide in een artikel dat den titel voerde van: »*Een verbetering die gebracht dient te worden in het klassieke onderwijs,*» eenige jaren geleden: »Onder de regering van Lodewijk XIV..... de roem van Racine, van Corneille, van Molière, van Buffon, van Bossuet, van Fénelon, van Pascal, enz....» Een schrijver die verbetering verlangt in het onderwijs, dient te weten dat Lodewijk XIV in 1715 overleed en Buffon, die in 1707 geboren werd, toen niet ouder was dan 8 jaar.

In den *Moniteur* van Augustus 1864, staat in een verslag van een voorstelling in de Opera, die werd bijgewoond door den echtgenoot der Koningin van Spanje: »De Opera was schitterend verlicht, in afwachting van de hoge bezoekers, die weinige minuten voor negen uur daar aankwamen. Tegelijkertijd dat hunne Majesteiten uit het rijtuig stapten, klom het diplomatieke personeel, in groten uniform, achter hen de treden van de Opera op.»

Uit dit gezegde moet men dus opmaken dat de vorstelijke personen boven aan den trap van de opera uit het rijtuig zijn gestapt.

Toen de trichinenkwestie aan de orde van den dag was, werd in het wetenschappelijke overzicht van den *Constitutionnel*, in vollen ernst vermeld, dat een duitsch

professor, *Schinkengift* genaamd, het hammenvergif zou hebben ontdekt.

Vapereau verhaalt in den achtsten jaargang van zijn »Année littéraire» dat de redacteur van een der dege-lijkste wetenschappelijke bladen, bij het bespreken van een mededeeling aan de Akademie der Wetenschappen over een extract van de cétoine, (een insect tot de klasse der torren behoorende) zijn leedwezen te kennen geeft over de buitengewone beknoptheid van het verslag, en zegt dat hij zou gewenscht hebben dat men ten minste had opgegeven uit welk gedeelte van de *plant*, — de wortels, den stam of de bladen, — het extract was ge- haald.

Zelfs de Dictionnaire de l'Académie, die van 1635 tot 1694, dus gedurende 59 jaren, door veertig onsterfelijken werd zamengesteld, en waarvan achtereenvolgens, onder dezelfde redactie, zes drukken het licht zagen (1694, 1718, 1740, 1762, 1813 en 1835) is nog niet vrij van flaters. Een paar voorbeelden mogen dienen als bewijs.

ECLIPSE. *Disparition apparente d'un astre, causée par l'interposition d'un autre corps céleste entre cet astre et l'observateur.*

De maan heeft zich wijselijk niet aan de uitspraak

der veertig onsterfelijken gestoord, en is voortgegaan met zich op haar eigenaardige wijze te verduisteren, d. w. z. zonder de stelling van een hemellichaam tusschen haar en het oog van den waarnemer af te wachten.

TIRER DE BUT EN BLANC. *Tirer en ligne droite, sans que le projectile parcoure une ligne courbe ou fasse de ricochets.*

»Volgens deze definitie,» merkt de Heer Arago zeer juist op, »heeft dus de akademie het middel gevonden om te verhinderen dat een kogel ooit ter aarde valt.»

VAISSELLE PLATE. *Celle ou il n'y a pas de soudure.* Het schijnt der akademie onbekend te zijn geweest dat het woord plate in dezen zin afkomstig is van het spaansche woord »plata», dat zilver beteekent.

Het ontstaan en voortbestaan van zulke flaters, maken ook de echtheid van de volgende anekdote mogelijk.

Een lid der Akademie had voor het woord *Ecrevisse* voorgesteld de définitie: »*petit poisson rouge qui marche à reculons,*» en de meeste zijner deelgenoten in de onsterfelijkheid hadden reeds deze defnities goedgekeurd, toen er een opstond en sprak: »Mijnheer, uw defnities is zeer goed, maar het zij mij geoorloofd u een paar kleine opmerkingen te maken: 1°. Is het onder-

werpelijke dier geen visch; 2°. is het alleen rood wanneer het gekookt is, 3°. loopt het niet achteruit." De akademie was verstandig genoeg de voorgestelde definitie te verwerpen en in de plaats te stellen die, welke thans nog in het woordenboek voorkomt.

In den »Dictionnaire national" van Bescherelle aîné, dat *Monument opgericht ter eere van de fransche taal en letterkunde*, gelijk boven den titel staat, komt de volgende opmerkelijke flater voor, in het artikel: RUITER (Michel-Adrien)..... »Hij behaalde in 1666 een schitterende overwinning op den admiraal Tromp, enz." Een andere, even grappige flater is eerst in den veertienden druk (1870) verbeterd, naar aanleiding van een schijnbaar naïf artikeltje in den Siècle. In dat artikeltje namelijk gaf de schrijver kennis aan het publiek dat hij, die meende de leden van de keizerlijke familie allen bij naam te kennen, tot zijn verbazing in den dertienden, toen vrij nieuwen druk van den Dictionnaire national van Bescherelle aîné had gelezen dat er te Ham nog altijd gevangen zat een zekere prins Lodewijk Napoleon Bonaparte, weshalve hij de vrijheid nam zijn landgenoten te vragen of iemand hem ook iets naders kon zeggen van dezen geheimzinnigen bloedverwant van keizer Napoleon III.

Prudhomme maakt, in zijn *Dictionnaire universel*, Dordrecht tot een stad in Engeland.

Ogée verwart, in zijn *Dictionnaire historique de la Bretagne*, de Fransche stad Dinan (Côtes du Nord) met de belgische stad Dinant.

De Koning van Spanje, Karel II, was niet veel beter op de hoogte van de aardrijkskunde. »Hij kende naauwelijks,» zegt Torcy, »de steden buiten Spanje, die hem toebehoorde,» en toen Mons door de fransche troepen werd ingenomen, bekreunde hij er zich zeer weinig om, dewijl hij meende dat deze stad in Engeland lag.

Prosper Marchand maakt melding van een kluchtige vergissing van den abt Bizot, den schrijver van de penningkundige geschiedenis van Holland. Een gedenkpenning in handen gekregen hebbende, die geslagen was ter gelegenheid van het uitzeilen van de *onoverwinnelijke armada* van Filips II, en waarop de Koning van Spanje, de keizer, de paus, keurvorsten, kardinalen enz. waren afgebeeld, allen geblinddoekt, welke penning tot opschrift droeg het schone vers van Lucretius:

O cæcas hominum mentes! o pectora cæca!
verbeeldde hij zich, dat een natie die door den paus

en zijn aanhangers vervolgd werd, dezen niet anders kon voorstellen dan op een beleedigende wijs; hij schonk daarom niet de vereischte aandacht aan de einden, die achter de hoofden fladderden, maar zag deze aan voor ezelsoren, en deed ze aldus in zijn werk afbeelden.

De schrijver van een artikel over de Nederlanden, voorkomende in N^o. XCI van *The Quiver* (Mei 1873.) zegt: »Er wordt thans een ernstig voorstel gedaan, om de geheele Zuiderzee leeg te pompen en Holland met Denemarken te vereenigen.»

In de *Indépendance belge* werd op de volgende wijze de plechtige opening van het Museum van oudheden op het kasteel van St. Germain aangekondigd:

»Zondag 13 Mei (1867) plechtige opening, door den Keizer, van het Museum van den Boulevard Saint-Germain.»

In 1865 deelde de *petit Moniteur* aan zijn lezers mede dat de fourmilion of formicales (mierener) een buitengewoon grote miersoort was, en een tal van grote en kleine bladen nam het bericht woordelijk over.

Jules Janin noemde ergens den zeekreeft, *den kardinaal*

der zeeën, waarschijnlijk omdat het hem onbekend was dat de kreeft eerst door het koken rood wordt.

De fransche vertaling van de geschriften van Leibnitz door den Heer Foucher de Careil, wordt in het tweede deel van de duitsche uitgaaf, die de Heer Klopp, mede in 1864, bezorgde, erg aan de kaak gesteld. Zo moet in het vijfde deel van Leibnitz' werken, vertaling van den Heer F. de C., door dezen beweerd worden, dat het Concilium ægyptiacum, of het Voorstel tot een egyptischen tocht, het volledige stuk over dat onderwerp vormt, terwijl het middenste van de drie gedeelten, waaruit het oorspronkelijke bestaat, een gedeelte dat later dan de anderen het licht zag, aan de fransche vertaling ontbreekt.

Hierdoor is de schijnbaar slechte, verwarde staat van het handschrift ontstaan, waarover de Heer F. de C. klaagt en die, zo als hij zegt, »schade doet aan het effect, in weerwil van al de moeite die hij zich gegeven heeft om de stukken aan elkander te hechten.

De veranderingen, die de tekst van Leibnitz in de vertaling heeft ondergaan, zijn somtijds curieus. De schrijver zegt o. a. dat een vorst, die de Hollanders wilde bedwingen, zich vooral van een zeemacht moest bedienen, want dat het verlies van de landsteden, zo als Maastricht, Rheinbergen, of 's Hertogenbosch (*Silva ducis*) gering zou zijn. De Heer F. de C. vertaalt: »want wat de zeeaanlegenheden betreft, vooral die van eenige

landwaarts in gelegen steden, zo als Maastricht aan de Maas, Rheims, en, als men wil, ook Sedan, is hun handel onbeteekenend en zonder eenigen invloed hoegenaamd op de beslissende macht der dingen."

De Heer Foucher spreekt over het huis Brandenburg-Luneburg, daar waar Leibnitz gewaagt van de huizen Brandenburg en Luneburg.

Maar dit is nog niets in vergelijking met het volgende. Leibnitz zegt dat als Spanje evenzo bevolkt ware als Frankrijk, zij de kusten in haar macht zou hebben en Lodewijk XIV Rochelle niet zou ingenomen hebben. De Heer Foucher vertaalt: »zou Lodewijk XIV Rupelmonde niet behouden hebben".

Leibnitz zegt dat het prestige van den Koning niets te lijden had, zelfs als de tocht naar Egypte eens niet gelukkig mocht aflopen, en hij wijst op Gigeri en Candia, twee veroveringen die de Franschen genoodzaakt waren af te staan. De Heer Foucher spreekt hier over.... *Genserick*, die niet zeer roemrijk Candia afstond.

Van de woorden, die Leibnitz aan Pompone in den mond legt, dat er meer hugenoten in hun hart zijn, dan er den tempel van Charenton bezoeken, maakt eindelijk de Heer Foucher: »De hugenoten zijn rustig, ongeveer even als degenen die in het *gesticht* Charenton worden opgesloten."

En deze vertaling van de werken van Leibnitz wordt door den vertaler genoemd: »de eerste naar de oorspronkelijke handschriften"

De markies de Villette, die in de vorige eeuw Boileau scherp over den hekel heeft gehaald, had de onhandigheid aan het hoofd van zijn »Eloge de Charles V'' den volgenden versregel van Despréaux te plaatsen:

On peut être un héros sans ravager la terre,
en dien aan Voltaire toe te schrijven.

In een gedicht van den abt du Jarri dat in 17.. door de fransche akademie werd bekroond, komt onder anderen de volgende versregel voor:

Et des pôles brûlants jusqu'aux pôles glacés.

De Heer de la Mothe, die het gedicht van den abt du Jarri den prijs had bezorgd, antwoordde aan iemand, die hem vroeg hoe hij een gedicht had kunnen doen bekronen, waarin zulk een versregel voorkwam, dat dit een kwestie van physica was, die dus bij de akademie van wetenschappen te huis behoorde, en niet bij de fransche akademie. Hij durfde daarenboven niet beweren dat er geen verzengde polen bestonden; en, wat bij hem meer goldt, de abt du Jarri was zijn vriend.

Een flater van den generaal Taylor, in zijn toespraak als president van de Noord-amerikaansche Vereenigde Staten, mag niet onvermeld blijven.

De generaal-president kondigde namelijk der natie aan dat de Vereenigde Staten met de *geheele wereld*

in vrede waren, en met het *overige* van de menschheid vriendschapsbetrekkingen onderhielden.

Donat Acciajuoli, een florentijnsch letterkundige van de vijftiende eeuw, bewerkte een vertaling van eenige »levens van Plutarchus” en van een »leven van Karel den groten.” Daar deze werken meermalen in één deel het licht zagen, werd het leven van Karel den groten, door Georges Wicelius, wiens tijdrekenkundige kennis wel wat te wenschen overliet, aangehaald, als vertaald uit het grieksch van Plutarchus.

De bokken door vertalers geschoten, ten gevolge van onvoldoende taalkennis of bekendheid met de zeden en gewoonten van vreemde volken, zijn zo veelvuldig dat er gemakkelijk een afzonderlijke rubriek aan gewijd zou kunnen worden. De volgenden mogen voorloopig dienen als specimen van den genus.

Een fransche vertaler van de werken van Swift, die het gezegde, dat de hertog van Marlborough *broke an officer* (een officier van zijn rang vervallen verklaarde) niet begreep, maakte er van dat deze officier werd *roué* (geradbraakt).

»Ieder boek, zo als Philo zegt, is altijd goed op sommige plaatsen,” schreef de geleerde abt Thiers in een

pennenstrijd tegen Mabillon. De abt had echter de woorden van Philo niet begrepen, want de juiste vertaling van diens: *omnis bonus liber* is: »Ieder rechtschapen man is vrij.»

In het artikel over »Drukfouten», voorkomende in de »Household Words» van Charles Dickens, draagt de »Summa» (de opsomming) van den heiligen Thomas, den titel van: »The Trance (de geestvervoering) of St. Thomas.» Klaarblijkelijk heeft de schrijver van het artikel het werk van den heiligen Thomas niet gekend en is hij, afgaande op den titel van de fransche vertaling, in de war gebracht door de dubbele beteekenis van het woord »Somme.»

De abt Prévost stuitte, in zijn vertaling van de Reizen van Towston, op het woord »lijzeil», in het fransch »bonnette»; deze scheepsterm, die hij in zijn woordenboek, of wel in een vroegere vertaling van het werk vond, schijnt hem ten eenenmale onbekend te zijn geweest, ten minste hij schreef, dat de gezagvoerder »een oude muts (*un vieux bonnet*) aan den mast hing en daarmede koers zette naar het eiland Wight, waar hij behouden aankwam.»

Lemoine maakt in zijn noten *ad Epistolam S. Barnabæ*, melding van een geleerde, dien hij niet noemt en die

een waterleiding, die de wateren van het meer *Sabatimus* (thans het meer Bracciano) in de St. Pieterskerk te Rome voerde, maakte tot »een aalmoes die oudtijds, des zaterdags voor Paschen, geregeld in deze kerk werd uitgedeeld”.

De la Place, een van de vruchtbaarste schrijvers van de vorige eeuw, vertaalde den titel van Cibber's toneelstuk: »*Love's last shift*,” (Het laatste redmiddel der liefde) door »Het laatste hemd der liefde.”

Guttrie, een schotsch schrijver, doet den zendeling du Halde spreken over den 26sten dag van de *nieuwe* maan,” in plaats van: »de *negende* maan.”

Thomas Wharton, een allezins geletterd man, vergiste zich in de vertaling van een oude Engelsche romance op het tweegevecht tusschen Richard Leeuwenhart en Saladin, in de beteekenis van de woorden:

A faucon brode in hand he bare.

en vertaalde *a faucon brode* door »een valk,” terwijl er bedoeld werd »*a brode faulchion*,” »een groot slagzwaard,” waardoor tevens de lange commentaar misplaatst werd, die hij hierbij plaatste om een zin te geven aan zijn zonderlinge vertaling.

La Monnoye verhaalt in zijn Menagiana dat Meijboom (de zoon), in een italiaansche reisbeschrijving gelezen hebbende dat: *Petronius Bononiae integer asservatur, egoque ipsum, meis oculis non sine admiratione vidi*, daaruit opmaakte dat inderdaad het volledige handschrift van Petronius te Bologna bewaard was. Hij ging terstond van Lubeck op reis, om op de plaats zelve dit wonder te aanschouwen. Zodra hij te Bologna aangekomen was, ging hij den geneesheer Capponi bezoeken, dien hij bij naam kende. Hij legde hem het boek voor, vestigde zijn aandacht op de voornoemde plaats, die hij nauwkeurig aangeteekend had, en vroeg hem of het waar was, wat daar stond. »Zeer waar,» antwoordde de geneesheer, en als ge met mij wilt medegaan, dan vlei ik mij dat ik hier invloed genoeg bezit, om u in de gelegenheid te stellen uw nieuwsgierigheid onmiddellijk te voldoen.» Meijboom volgde hem met onbeschrijfelijk veel genoegen; maar hij was zeer verwonderd dat zijn gids hem tot aan de deur van de hoofdkerk geleidde en hem te kennen gaf dat het daar was, waar hij zien zou hetgeen hij zocht. »Hoe is het mogelijk,» riep Meijboom uit, dat men zulk een plaats heeft gekozen om een zoo schandelijk boek te bewaren?» — »Wat bedoelt ge met uw schandelijk boek?» vroeg Capponi, »deze kerk is gewijd aan den heiligen Petronius, en men bewaart er diens lijk in zijn geheel, gelijk ten rechte in uw reisbeschrijving wordt opgegeven, en zo als ge zo aanstonds zelf zult kunnen zien. Ik ben met den koster zeer bevriend, en ik ben over-

tuigd dat hij, om mij genoeg te doen, geen zwaarigheid zal maken om u het lijk te tonen." — Deze woorden deden Meijboom begrijpen, dat hij, door een vergissing, een vruchteloze reis gemaakt had.

De *Zutphensche Courant* heeft aan de rubriek dieven, zakkenrollers enz. een nieuwe uitbreiding gegeven, door daaraan »schoorsteenen" toe te voegen. Zij meldt het volgende uit Groenlo 4 Aug. »Gepasseerden nacht werd alhier een zekeren J. T. f 100.— (naar men zegt door den schoorsteen) ontstolen. De politie doet ijverige" enz. (Dit laatste begrijpen wij niet; waarom arresteert de politie niet eenvoudig den schoorsteen?)

(H.Bld.) (*Arnhemsche Courant* 9 Aug. 1867).

In de »Weesper Courant" van 24 Augustus 1873 komt het volgende bericht voor:

»Dezer dagen is een publieke vrouw te 's Hage door de politie aangehouden, die in een vechtpartij eene dergelijke vrouw hevig in den buik gebeten heeft"

Wij hebben een te goeden dunk van de Haagsche politie, om aan de beschuldiging van buikbijterij, die de »Weesper Courant" haar naar het hoofd slingert, een onvoorwaardelijk geloof te hechten, en geven aan het bericht daarom voorlopig liever een plaats onder de Flaters.

De onderstaande woorden, die te vinden zijn op de nederlandsche briefkaarten (eerste druk), leveren het bewijs dat zelfs de officieele stukken niet altijd vrij zijn van flaters:

»NOTA. Aan deze zijde het adres en aan de tegenzijde het bericht, al of niet onderteekend, te plaatsen. Voor het schrijven van adres en berigt kan van inkt, potlood of anderzins (*sic.*) worden gebruik gemaakt. Het drukken van een en ander op deze formulieren is mede toegelaten. Duidelijkheid en naauwkeurigheid van het adres worden zeer bijzonder aanbevolen.»

Volgens J. W. Regt, Neêrlands beroemde Personen, is Johannes Goropius Becanus den 23sten Juni 1518 te Hilvarenbeek en juist een maand later nog eens te Gorp geboren. (zie bldz. 19 en 23.)

De vertaling van »La Jeunesse du Roi Henri” van Ponson du Terrail, die onder den titel van »De jeugd van koning Hendrik,” in 1867 bij J. Bergé te Rotterdam verscheen, wemelt van flaters, de eene al gemakkelijker dan de andere. Men oordeele naar de volgende proefjes, aan het begin van het eerste deel ontleend:

desolides percheronsau trot	<i>zware strijdrossen die hevig</i>
lourd, et vigouusement	<i>afgemat van een lange rid</i>
charpentés pour la fatigue	<i>niet zonder inspanning hun-</i>
d'une longue route.	<i>ne reis vervolgden.</i> (Deel. I
	bladz. 11)

tradition	<i>vertolking</i> (Deel I bladz. 18.)
un pâtissier qui vendait des crêpes aux pommes, débitait du cidre et avait écrit sur sa porte: »A la belle Cauchoise.”	<i>een suikerbakker die appelstruif en ciderwijn verkocht en op zijn deur had geschreven: »In de schoone duif van Cause”.</i> Deel I bl. 52.)
vous pouver lui conter fleurette	<i>gij kunt haar van Fleurette verhalen.</i> (Deel I blz. 72.)
la belle argentièrre	<i>de schoone zilversmidse.</i> (Dl. I bladz. 73).

»Oberon, könig der Elfen,” is door een schouwburgblaadje aldus in 't fransch overgezet: »Oberon, le roi d'Onzième-”

Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage.

Hildebrand zegt, in de voorrede van den zevenden druk van zijn Camera Obscura, de fransche vertaling van den gentschen professor Wauquier besprekende: »Wat hij (de schrijver) b. v. bl. 8, met de »leerwijze van PRINSEN” mag bedoeld hebben, zal, indien het ooit duister kon worden, niet veel licht verkrijgen uit eene overzetting met »la doctrine des princes;” en indien er ooit een tijd kon komen, dat een volzin, als waarmede het stukje op bl: 348 aanvangt, niet terstond begrepen werd, *nooit* voorzeker zal hij begrepen worden, indien men opheldering zoekt bij de volgende vrije vertaling: »Le nom de

la garde (*baker*) est une preuve évidente qu'il ne faut pas avoir d'accès aux étoiles (*ster*) pour faire connaître le titulaire d'un emploi féminin par excellence."

Georges Pouchet (De la Pluralité des Races humaines, 2e editie Parijs 1864) vermeldt, om het aapachtige van sommige, thans nog levende menschenrassen te betogen, op pag 59 het volgende: »Modena raconte qu'un jour trois naturalistes, allant à la côte nord de la Nouvelle-Guinée pour leurs études, trouvèrent les arbres pleins d'indigènes des deux sexes, qui sautaient de branche en branche avec leurs armes sur le dos, comme des singes, gesticulant, criant et riant."

Louis Büchner (Die Stellung des Menschen, Leipzig 1870) vertaalde (2e aflevering, noot 49) als volgt: »Modena erzählt, dass eines Tages drei Naturforscher im nordlichen Theil von Neu-Guinea die Bäume voll von Eingebornen beiderlei Geschlechtes erblickten, welche mit ihren *Armen* auf den Rücken von Ast zu Ast sprangen, indem sie dabei, wie Affen, Geberden machten, schrieen und lachten."

De engelsche vertaler van een fransch werk maakte van: »*Dieu défend l'adultère,*» »God verdedigt de echtbreuk."

Een fransch beschrijver van het leven van Congreve maakte van diens »*Mourning bride,*» (treurende bruid),

»l'Espouse du Matin," (»de ochtend bruid,") alsof de titel luidde »The morning bride."

Een fransche vertaler van de werken van Shakspeare beweerde dat hij een letterlijke vertaling gaf, als verre de voorkeur verdienende boven de vrije vertaling van le Tourneur. In de beroemde toespraak van Northumberland, in Hendrik IV, maakte hij evenwel van de woorden: »*so woe-begone*" (zo door leed gefolterd) »*Ainsi douleur! va-t-en!*" (verdwijndus, o droefheid.)

De abt Vial zegt in een zijner werken, dat de aartsbisschop van Canterbury »kanonnen" in de zetels van de hoofdkerk had doen plaatsens Het engelsche woord *Canon* met zijn dubbele beteekenis van »kanon" en »kanunnik," had den armen abt in de war gebracht.

De vergelijking van »den kameel, die niet door het oog van een naald kan" en die aan de bijbelverklarenders reeds zo veel hoofdbrekens gekost en hen tot spitsvondige uitleggingen verleid heeft, is ontstaan door een onjuiste vertaling. In de plaats van *Kameel*, *Kamélos*, hebbe men slechts te lezen *Kabel*, *Kamilos*, en de vergelijking is juist.

De Graaf de Tressan had een zinsnede van Ariosto, waarin gesproken wordt over een weinig uitstekende

Kaap, vertaald door »de Kaap Capo-Basso.” Sedert dien tijd werd den vertaler algemeen de bijnaam gegeven van »de graaf van Capo-Basso.”

De Moniteur, en vervolgens de andere fransche dagbladen, deelden in 1860 hun lezers mede dat lord Derby van zijn engelsche vertaling van den Ilias (die in het begin van 1865 bij Murray, te Londen, het licht zag) aan al zijn vrienden *afschriften* van dit werk had ten geschenke gezonden. De redakteur van den Moniteur, die dit bericht uit de engelsche bladen had overgenomen, had er niet aan gedacht dat het engelsche woord *copy* ook beteekent exemplaar.

In een der grote fransche biografische woordenboeken wordt, onder het artikel Karel I, gezegd, dat de dag waarop deze vorst onthalsd werd, jaarlijks in Engeland gevierd wordt door het houden van een algemeene vasten (*par un jeûne général*). Een duitscher vertaalde deze zinsnede op de volgende wijze: »De verjaardag van den dood van Karel I wordt in Engeland nog steeds gevierd door een *jongen generaal*.”

In een fransche krant werd van een artikel uit *Freeman's journal* gezegd, dat het overgenomen was uit »*Het Dagblad der vrije lieden*.”

Een fransch schrijver vertaalde in »de Brieven van

Cicero aan Athene," de woorden: »Pridie autem apud me Crassipes fuerat" door »Des daags te voren was DIKVOET bij mij." —o—

In een Katalogus van de verzameling Doria-Pamphili te Rome, wordt een schilderij van Quercino aldus beschreven: »Notre seigneur apparaissant à la Madeleine sous la forme d'un ortolan." De italiaansche tekst, die er naast staat, en die blijkbaar door den vertaler niet begrepen is geworden, heeft *ortolano*, tuinman. —o—

Een inzender aan de CURIOSITEITEN VAN ALLERLEI AARD wraakt de vertolking van Champ de Mars, door *Maartveld*, die herhaalde malen voorkomt »in den tweeden druk van de hollandsche vertaling van Carlyle's Fransche omwenteling, uitgegeven bij de Wed. J. C. van Kesteren en Zoon."

De geachte inzender heeft ongelijk, want de vertaling is zeer juist. De naam Champ de Mars, is afkomstig van de grote staatkundige vergaderingen, die door de Franken, naar germaansch gebruik, in de maand Maart op dat veld gehouden werden. Toen deze vergaderingen, omstreeks den tijd van Karel Martel, in de maand Mei werden overgeplaatst, ontvingen zij den naam van Champs de Mai. In de achtste eeuw werden zij herhaaldelijk te zamen groepen, doch zij waren reeds ontaard en het Champ de Mai werd nooit wat het Champ de Mars was geweest. —o—

UITGAVEN VAN DE FIRMA R. C. MEIJER,
Kalverstraat, E 246, te Amsterdam.

DE OMNIBUS.

JAARBOEK AAN DE ALGEMEENE BELANGEN
GEWIJD.

192 bladz. in 4°. op twee kolommen. *f* 0.50.

H. N. VAN DER TUUK,
Taco Roorda's Beoefening van
't Javaansch bekeken.

200874_015

abla001fla101

Flaters in en over boeken

1.